

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

DIVADELNÍ FAKULTA

Katedra výchovné dramatiky

Dramatická výchova

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

CESTA VÁNOC

Bára Šustková

Vedoucí práce: Mgr. Nina Martínková

Oponent práce: Mgr. Kateřina Schwarzová

Datum obhajoby: září 2018

Přidělovaný akademický titul: BcA.

Praha, 2018

THE ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

THEATRE FACULTY

*Dramatic arts
Drama in education*

BACHELOR THESIS

CHRISTMAS JOURNEY

Bára Šustková

Thesis supervisor: Mgr. Nina Martínková

Thesis opponent: Mgr. Kateřina Schwarzová

Date of defense: September 2018

Assigned academic degree: BcA.

Prague, 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. Rovněž souhlasím se zveřejněním práce v tištěné či elektronické podobě.

V Praze dne 27. 6. 2018

.....

podpis

Anotace

Tato bakalářská práce si klade za cíl zkoumání metod a technik dramatické výchovy pro seznámení dětí s podstatou Vánoc v původním křesťanském smyslu a s respektováním lidových tradic, které přípravu na Vánoce provázejí. Teoretická část se zabývá tématy souvisejícími s vývojovou psychologií dítěte ve věku cílové skupiny projektu a také odkazuje na historii českých Vánoc. V praktické části je popsán realizovaný projekt, který dává dětem prostor poznat skrze příběh a lidové obyčeje tradiční podstatu Vánoc.

Klíčová slova

Vánoce, tradice, cesta, zvyk, křesťanství, zimní slunovrat, advent

Annotation

This bachelor thesis explores methods and techniques of dramatic education that aim to introduce the essence of Christmas as well as traditional folk preparations that accompany this festive. The theoretical part deals with topics related to children's developmental psychology relevant to the chosen project and also refers to the history of Czech Christmas. The practical part describes a realized project, which gives children the opportunity to experience traditional spirit of Christmas through a story and folk customs.

Key words

Christmas, tradition, journey, custom, Christianity, winter solstice, Advent

Obsah

Úvod	7
1. Teoretická část	9
1.1 Přehled vybraných teorií vývoje dítěte ve věku 10 až 11 let	9
1.2 Co jsou to Vánoce a podoba Vánoc.....	11
1.2.1 Legenda křesťanských Vánoc	13
1.2.2 Advent, čas předvánoční	13
1.2.3 Den svaté Barbory (4. prosince)	14
1.2.4 Den svatého Mikuláše (6. prosince)	15
1.2.5 Den svaté Lucie (13. prosinec)	15
1.2.6 Štědrý den (24. prosince)	16
1.2.7 Den svatého Štěpána (26. prosince)	17
1.2.8 Tři králové (6. ledna).....	18
2. Praktická část	20
2.1 Projekt CESTA VÁNOC	20
2.1.1 Blok – Tři mudrci - CESTA.....	21
2.1.2 Blok – Anděl – TAJEMSTVÍ, HVĚZDA	28
2.1.3 Blok – Pastýř – OBDAROVÁNÍ.....	34
2.1.4 Blok – Betlém – DŮVĚRA, SPOLEČENSTVÍ	40
3. Závěr	46
4. Zdroje	48
5. Přílohy	i

Úvod

Advent bývá často nepřesně spojován přímo s oslavou Vánoc a mnohé z adventních a vánočních tradic se pod tlakem konzumu dějí v nevhodnou dobu, nebo se jim přikládá jiný význam. Cílem mé práce bylo přiblížení tradic a symbolů Vánoc dětem. Chtěla jsem dětem ukázat, že to není jen období plné shonu, barev, blýskavých ozdob a hromady dárků. Děti vánoční dobu intenzivně prožívají a je to pro ně stále magické období, o které se živě zajímají. Jsou to právě ony, které jsou nejvíce ohroženy postupným „zpovrchněním“ Vánoc, jelikož ubývá dospělých, kteří by dokázali předat křesťanské a lidové tradice svým potomkům. Děti se v následujícím projektu seznamují skrze příběh Jorima, prostřednictvím her a rozhovorů, s duchovní a tradiční podstatou adventu a Vánoc.

Příběhy a pohádky mají obrovský vliv na slovní zásobu dítěte, schopnost vyjadřovat se, myšlení, fantazii apod. Na jejich základě mohou děti rozeznávat, co je dobré a co zlé. Zkouší nalézat řešení a rozvíjí přitom naplno svoji fantazii. Zároveň se učí trpělivosti a klidné rozvaze, protože vše má svůj určitý čas. Často mohou nalézat řešení nějaké situace z jejich současného nebo budoucího života. Toto všechno přispívá bezpochyby k rozvoji a formování dětské osobnosti.

Příběhy se vyprávěly již v dávných dobách. Děti potřebují příběhy a pohádky pro svůj osobní růst. Při jejich poslouchání a později i přehrávání si, se zdokonalují v komunikaci a kooperaci s ostatními dětmi. Příběhy jim pomáhají utvořit si vlastní pohled na svět, začlenit se do společnosti, rozeznávat hodnoty. Pohádky umožňují dítěti využít právě svou představivost a uchopit tak částečně děj podle svého. Dítě může zároveň skrze ně srozumitelným způsobem poznávat svět dospělých, svět okolo sebe, putovat časem.

Aby příběh doopravdy upoutal pozornost dítěte, musí jej bavit a vzбудovat v něm zvědavost. Pokud mu má obohatit život, musí v něm podněcovat představivost, pomáhat mu rozvíjet rozumové schopnosti a vyjasňovat jeho pocity, být v souladu s jeho úzkostmi

a tužbami, brát vážně jeho těžkosti a zároveň nabídnout řešení problémů, které dítě nejvíce matou. Musí se zkrátka vztahovat ke všem stránkám jeho osobnosti zároveň.

V teoretické části se zabývám přehledem vybraných teorií vývoje dítěte ve věku cílové skupiny, se kterou jsem pracovala. Považuji to za podstatnou část teoretické práce, protože každý budoucí či současný pedagog by měl vývojovou psychologii znát a zajímat se o ni. Pochopením vývoje dítěte se zabývalo mnoho autorů, já si vybrala ty, kteří mi přišli stěžejní.

V navazující části jsem se zaměřila na historii Vánoc, zvyků a svátků, které do prožívání této doby patří. Vycházela jsem z literatury, která se vánoční tematikou podrobně zabývá.

V praktické části se zabývám realizovaným projektem “Cesta Vánoc”, který byl určen pro děti základní umělecké školy. Zúčastněná skupina dětí byla poměrně vyrovnaná. Všechny děti si prošly základy dramatické výchovy a setkaly se tak s metodami a technikami, které jsem v projektu využívala. V této skupině bylo pár výrazných osobností, které vystupovaly do popředí a udávaly tempo celé skupině. Přijala jsem také možnost zařadit do projektu dívku s poruchou pozornosti a hyperaktivitou – sociálně hůře zařaditelnou. Pomocí technik dramatické výchovy jsem s dívkou pracovala individuálně a dávala jsem jí více prostoru pro seberealizaci a vyjádření. Někdy nebyl zásah vůbec zapotřebí, protože skupina pracovala s rovnoměrným zapojením všech členů. Projekt byl rozdělen do čtyř bloků, kde jsem se vždy věnoval jednomu stěžejnímu tématu, a které doprovázelo plno témat doplňujících.

1. Teoretická část

1.1 Přehled vybraných teorií vývoje dítěte ve věku 10 až 11 let

Pochopením vývoje dítěte potažmo člověka, se zabývalo mnoho autorů. V následující části práce se budu zabývat několika pohledy různých autorů na fázi vývoje mé cílové skupiny – konkrétně tedy dětí ve věku 10 až 11 let.

Podle Blatného (2010) mezi klasické teorie vývoje řadíme ty, které přepokládají, že vývoj jedince prochází určitými stádii. Tato stádia jsou univerzální, projde si jimi tedy každý jedinec, jsou neměnná a nezvratná. Jejich pořadí je tedy jasně dané a pro postup do dalšího vývojového stupně je potřeba nejdříve projít stupněm předchozím. Řadí se mezi ně psychoanalytická teorie Sigmunda Freuda, teorie psychosociálního vývoje Erika H. Eriksona, teorie kognitivního vývoje Jeana Piageta, práce Lva Vygotského a teorie vývojových úkolů Havighursta.

Teorie psychosexuálního vývoje Sigmunda Freuda za hlavní faktor vývoje považuje vývoj libida – sexuálního pudu – jehož zdrojem jsou jednotlivé orgány. Ty se v průběhu vývoje snaží dosáhnout uspokojení a jejich dominance se mění podle stupně vývoje jedince. Období mezi 10. a 11. rokem spadá do období latence, kdy se uspokojení sexuálních pudů přesouvá do oblasti asexuální, jako je například škola, sport, kamarádi či různé zájmy a koníčky. V tomto období se tedy dítě orientuje na vnější sociální svět, veškerou svou energii věnuje sociálnímu rozvoji (Freud, 2000).

Podle učení Jeana Piageta vývoj myšlení prochází několika stádii, kdy vždy následující do sebe integruje předešlá stádia. Dítě ve věku 10. až 11. roku se tedy nachází ve věku konkrétních operací. Těmi se myslí vztahování se na konkrétní předměty. Dítě ještě nemá schopnost zobecnit jevy a tvořit hypotézy, umí ale klasifikovat, orientuje se v čase i prostoru, rozumí logickým a aritmetickým funkcím. Důležitým jevem tohoto období je decentralizace. Z kognitivního hlediska dítě není omezeno soustředěním se jen na jeden aspekt jevu (např. výšku nebo délku), ale umí tyto třídy spojit – klasifikuje předměty podle vícero aspektů. Vrchol decentralizace se však odráží i na jeho sociálních a morálních schopnostech (Piaget, 2014).

Erikson se svou teorií psychosociálního vývoje navázal na Freuda. Na rozdíl od něj však předpokládá, že vývoj jedince významně ovlivňují vztahy s jeho sociálním okolím, a to především s rodinou, s jeho vrstevníky či posléze s kolegy v práci. Jednotlivá stádia jsou podle něj typická protikladnými tendencemi. Tyto tendence vyvolávají napětí, které je zdrojem růstu jedince, zvládnutí konfliktu proto vede k jeho vývoji. Věková kategorie 10 až 11 let spadá do stádia konfliktu pýle a méněcennosti. Dítě si v tomto věku osvojuje klíčový pocit kompetence. Ten získává na základě zkušenosti - například zacházení s předměty či osvojování si vědomostí. Dítě se porovnává se svými vrstevníky a právě v případě, kdy selhává, se u něj rozvíjí pocit inferiority – nedostatečnosti, méněcennosti. Toto období je důležité ze sociálního hlediska, protože se dítě začíná zaměřovat na vnější svět, zejména na svou skupinu vrstevníků, ale začíná si i uvědomovat sociální a rasové rozdíly ve společnosti (Erikson, 2002).

Mezi další autory zdůrazňující vliv sociální podmíněnosti psychického vývoje patří Lev Vygotský. Ten hovoří o dítěti jako o sociální bytosti, která se vyvíjí v kulturně-historickém kontextu. Základním prvkem vývoje je sociální interakce, která probíhá na základě požadavků okolí. Oproti ní stojí zóna proximálního vývoje. Ta určuje maximální potenciál vývoje dítěte, kterého je v dané chvíli schopno z biologického hlediska (hlediska zrání) dosáhnout. Obvykle to je následující, vyšší úroveň schopnosti, kterou člověk ještě nedosáhl, ale mohl by právě s pomocí svého zkušenějšího okolí (Vágnerová, 2012).

Ovlivněn Eriksonem, Freudem i Piagetem přichází Robert J. Havighurst s teorií vývojových úkolů. Ty přicházejí v šesti životních obdobích člověka a jejich splnění přináší nejen pocit spokojenosti, ale i silný potenciál pro zvládnání podobných úkolů v dalších obdobích. Vývojové úkoly se dělí na opakující se a neopakující se, pro které je specifické určité období (např. naučit se chodit, číst). Všechny vývojové úkoly vycházejí z kombinace tří zdrojů – a to fyzických, sociálních a kulturních a z osobních hodnot a aspirací. Pro vývojové úkoly je společné, že každý má své kritické období – to je si jedinec schopen velice rychle osvojit určitou schopností, která je zásadní ke zvládnutí určitého úkolu (např. kritické období pro osvojení řeči je mezi 2 a 3. rokem života). Ve chvíli, kdy je člověk fyzicky i psychicky zralý na požadavky společnosti související se splněním úkolu, přichází moment učení (např. ekonomická nezávislost na rodičích). Důležitá je i kulturní

determinace některých úkolů. Ty vyplývají ze společenských požadavků a je pro ně nutná interakce s okolím. Námi sledovaný věk 10 až 11 let odpovídají vývojové úkoly pro školní věk. Zde mimo osvojení si fyzických schopností potřebných pro běžné hry či schopnost vycházet s vrstevníky a rozvoj schopností ve čtení, psaní a počítání rozhodující rozvoj svědomí, morálky a žebříčku hodnot. Dítě začíná dosahovat autonomie, je schopné jednat nezávisle na rodičích či jiných dospělých. Rozvíjí také postoje vůči náboženství, sociálním skupinám a okolnímu světu obecně (Blatný, 2010).

Podle výše uvedených teorií je zřejmé, že pro vývoj jedince v tomto období je sociální kontakt rozhodující. Už z přirozenosti nastavení naší společnosti, kdy dítě tráví většinu času ve škole nebo v kroužcích, je neustále obklopeno vrstevníky. Vystává proto důležitost nejen učení se z vlastních zkušeností, ale i učení se nápodobou, skrz pozorování druhých. Tímto tématem se zabýval A. Bandura, který se zabýval tím, jak děti i dospělí zpracovávají své sociální zážitky a jak výsledky poznání ovlivňují jejich následné chování a vývoj. V procesu utváření si modelů chování hraje důležitou roli pozornost, retence, reprodukce a posílení. Pozornost je u dětí dobře stimulovaná právě hrou a zajímavostí tématu. Retence je paměťová reprezentace daného chování, které je u dětí posilována právě využitím různých obrázkových materiálů. Reprodukce se myslí možností opakovat již naučené chování. Posílení je motivační složka, například získání odměny za dané chování (Výrost & Slaměník, 2008).

1.2 Co jsou to Vánoce a podoba Vánoc

Latinský název pro Vánoce je *nativitas* a znamená narození. Český výraz Vánoce je nejspíše odvozen ze staroněmeckého výrazu *Wihnahten*. Německý výraz *Wiha* je překládán jako světlo a *Nacht* znamená noc. V českých zemích se pro označení Vánoc používaly také výrazy *Svatonoc*, *Svatá noc* a *noc svatonoční* (Vavřínová, 2010).

Vánoce jsou svátky, při nichž si připomínáme narození Ježíše Krista v judském městě Betlémě. Tyto svátky vznikly ve 4. století našeho letopočtu a nahradily pohanské slavnosti zimního slunovratu, jejichž prapůvodní název neznáme (Toufar, 2001).

Zimní slunovrat, kterému je přičítán 21. prosinec, byl od počátku lidstva klíčovým zlomem v běhu času. Vází se k němu legendy o narození nového slunce a o vítězství života nad smrtí.

Některé dávné národy dokonce věřily, že ke slunovratu nedochází automaticky a pravidelně, ale je třeba si ho vyprosit u bohů. Je téměř jisté, že některé tyto rituály byly v pravěku dokonce spojovány s lidskými a později zvířecími oběťmi. Oběti v čase zimního slunovratu se v tradici udržely celá tisíciletí. Pozůstatky známé i z českých lidových Vánoc, kdy hospodář na venkově dával zbytky ze štědrovečerní tabule svému dobytku a stromům v zahradě (Vondrušková, 2004).

Odpradáвна byly dny zimního slunovratu důvodem k oslavám. Postupně se však přesouvaly od uctívání slunce a čekání na slunovrat k tradici Vánoc, kdy se narodil Boží syn – Ježíš Kristus. Podobu vánočních svátků tedy udalo křesťanství. Nicméně i křesťanské Vánoce prošly v průběhu dvou tisíc let značnými proměnami.

Zpočátku se slavily obvykle jako bujaré svátky s průvody masek, zpěvem a tancem, s bohatými hostinami s množstvím jídla a pití. Spolu se zápasem o čistotu křesťanské víry však vítězilo nové pojetí, založené na pokoře a střídmosti. Ubývalo radovánek a hostin, věřící se postili a rozjímali, chodili do kostelů a modlili se (Vondrušková, 2004).

Teprve v období baroka, tedy v 17. a 18. století, se navracela světská nádhera. Vánoční svátky se začaly slavit v rodinném kruhu a tento trend se projevoval v celé Evropě. Lidé si postupně zvykali na styl domácích oslav, kde se nadále zachovávaly lidové tradice a přispívalo se dobovými novinkami, jako byl například vánoční stromek, který dal základ současné podoby Vánoc.

Pro většinu lidí jsou u nás Vánoce nejdůležitějšími svátky v roce. Je to čas radosti a veselosti. Staré tradice se mísí s novými zvyky, a tak mají vánoční dny zvláštní atmosféru štěstí, rodinné pohody, ale také rozjímání a nostalgie.

Podstatou křesťanských vánoc je biblický příběh, který vypráví o narození Ježíše. V liturgickém kalendáři trvá vánoční období až do 6. ledna. Začíná Štědrým večerem,

pokračuje osmi dny, které jsou završeny oslavou Boží rodičky, a končí svátkem Zjevení Páně (Tří králů).

1.2.1 Legenda křesťanských Vánoc

Základem křesťanských Vánoc je biblický příběh o narození Ježíše Krista v palestinském městě Betlémě. Jeho rodiče, Josef a již těhotná Marie, sem přišli ze svého domova v Nazaretu v Galileji, protože římský císař vyhlásil sčítání lidu a jeho majetku kvůli lepšímu výběru daní. V rušném městě však nenašli žádné ubytování, všechny hostince byly plné. Tak se stalo, že Marie porodila syna ve chlévě. Neměla kolébku, proto mohla novorozeně uložit jedině do jesliček, do nichž se dávalo dobytku krmení (Frolec, 1988).

Jako první se o narození Spasitele od anděla dozvěděli pastýři, kteří pásli své ovce na loukách za hradbami Betléma. Zjevil se jim anděl, který jim pověděl o narození Spasitele a oni se hned vydali nově narozeného krále pozdravit. Zároveň se k němu vydala z východu skupina mudrců, kteří dítěti nesli vzácné dary. Cestu jim ukázala zářivá hvězda na obloze. To byli Tři králové se svým doprovodem (Frolec, 1988).

Brzy však musela rodina s dítětem z Betléma uprchnout. V té době vládl části Palestiny Herodes Veliký. Když se od mudrců, kteří šli za hvězdou, dozvěděl, že se narodil nový židovský král Ježíš, který by mohl v budoucnu ohrozit jeho trůn, nařídil povraždit všechny male chlapce narozené v Betlémě. Josef však včas odvedl Marii i s Ježíškem do bezpečí v Egyptě a teprve po Herodově smrti se vrátili domů do Nazareta (Frolec, 1988).

1.2.2 Advent, čas předvánoční

Advent znamená doslova *příchod* a je dobou očekávání příchodu Spasitele na svět. Adventní čas vnímáme jako přípravu na svátky. Ozdobený vánoční věnec se čtyřmi svíčkami nalezneme v mnoha domácnostech.

Přípravné předvánoční období, kdy nastává doba zimního klidu, nazvala církev *advent*. Jeho počátky spadají do doby Karla Velikého. Původně doba adventní neměla stejného trvání. Pohybovala se od čtyř do osmi týdnů. Postupem času se ustálilo čtyřtýdenní období, začínající nejbližší nedělí k 30. listopadu. Během této doby všichni lidé vyčkávali příchodu Vykupitele. Byla to doba zahalená tajemstvím a očekáváním. Každý den v době zimního jitra lidé chodívali na mše, kterým se říká *roráty*. V tomto období byly zakázány taneční zábavy a dokonce i svatby. Nastala doba půstu. Byla to doba, kdy se lidé scházeli ve svých domovech a společně drali peří a vykonávali různé svépomocné práce spojené s vyprávěním příběhů. Pro děti znamenal advent netrpělivé počítání dnů, kdy přijde Ježíšek a nadělí jim dárky (Frolec, 1988).

Pohanské náboženství bylo v lidu silně zakořeněno. Lidé věřili na Slunce, jako na symbol tvořivé síly, které bylo v zimním období poraženo. Za dlouhých zimních nocí se přírodní síly dostávaly do divokého zápasu a svět byl zaplněn démonickými bytostmi. Církev musela zvolit jiný postup, aby lidé uvěřili jinému smyslu Vánoc. Dala ve svém kalendáři pevné místo světcům podle významných událostí jejich života. Docílila tím překrytí rozmezních dnů starého pohanského kalendáře (Jarkovský, 2011).

Nebylo jednoduché dát legendám i svátkům křesťanský obsah. Proniklo sem mnoho pohanského, mnohdy převrstveného křesťanskými rituály. V lidových obyčejích se dnes už stěží dá od sebe oddělit, co je pohanské a co zase křesťanské. Na jedné straně se nesla adventní doba v duchu půstu, platily v ní zásady střídmosti v pití a jídle, zbožného rozjímání, zákazu tance, zpěvu a zábav. A na druhé straně se konaly četné lidové obřady a zvyky, které postní zásady porušovaly. Projevil se zde střet původních oslav zimního slunovratu s pozdějšími křesťanskými rituály (Jarkovský, 2011).

1.2.3 Den svaté Barbory (4. prosince)

Říkávalo se, že v předvečer svaté Barbory spouští z nebe svatý Petr lano nebo žebříky. Barborky po nich sestoupí, hodným dětem dají dárky a nehodné vyšlehají. Na památku

panny a křesťanské mučednice sv. Barbory chodí mladé dívky do sadů, tam, kde rostou třešňové stromy. Nařežou ze stromů větvičky a v teple svých domovů je vloží do vázy. Těmto ratolestem se říká *barborky*. Když dívkám *barborky* na Boží hod vykvetou, podle starobylé pověry se do roka a do dne provdají. V předvečer Barbořina svátku chodívaly mladé dívky oblečeny jako princezny v bílých šatech rozdávat dětem dárky. Každá měla kolem pasu modrou nebo červenou, širokou pentli s dlouhými převislými konci na levém boku, přes obličej rozčesané vlasy, aby ji nikdo nepoznal. Na hlavě pak korunku nebo květinový věneček. V pravé ruce metlu v levé, košík s dárky. Převládala bílá barva, symbolizující panenskou čistotu (Vavřínová, 2010).

1.2.4 Den svatého Mikuláše (6. prosince)

Křesťanská církev na 6. prosinec zasvětila vzpomínce na biskupa Mikuláše z Myry v Malé Asii, který se narodil po roce 300 n.l. Podle lidové víry sestupuje tento světec v předvečer svátku z nebe na zem, obchází domy a rozdává dárky. Tuto tradici svatomikulášských obchůzek a obdarování podnítila nejznámější legenda ze života světce. Biskup při večerní procházce tajně obdaroval tři chudé dívky, aby je zachránil před prací v nevěstinci. Dívky se pak mohly provdat. Odtud tedy pramení představa, že světec je štědrý, dává štěstí a bohatství. V naší zemi měly mikulášské radovánky masopustní ráz. V maškarních průvodech se často vyskytlo více Mikulášů, kteří byli doprovázeni čerty a anděly. Později už byly tyto průvody skromnější a Mikuláše, opírajícího se o biskupskou berlu doprovázel anděl a čert. Mikuláš má atributy biskupa a v jeho chování dominují výchovné, otcovské prvky. Poukazuje na morálku, dobré skutky a naději v nápravu (Frolec, 1988).

1.2.5 Den svaté Lucie (13. prosinec)

V předvečer Luciina svátku se podle dochované české lidové tradice pořádaly průvody žen v bílém. Někdy bílé postavy s obličejem od mouky, představovaly symbol čistoty.

Představovaly jak čistotu duchovní, tak i metličkami naznačovaly vymetání smetí ze světnice. Dny, které pak následovaly až do Štědrého dne, byly v domácnostech dobou velkého úklidu. Chystaly se slavnostní ubrusy, čistily se podlahy, bílily se omítky, peklo se cukroví. Sv. Lucie je patronkou přadlen, proto se na její svátek nesmělo příst a drát peří (Frolec, 1988).

Nejvíce se kult sv. Lucie, rodačky ze Sicílie, udržel v severní Evropě. Podle tamní tradice se tento den stal dnem, kdy přichází světlo a začínají se krátit noci. U nás se také říká, že „Lucie noci upije.“ V době platnosti juliánského kalendáře byl 13. prosinec termínem zimního slunovratu, nejkratšího dne v roce. Zavedením gregoriánského kalendáře se však tento den posunul na 21. prosinec (Frolec, 1988).

Jestliže Mikuláš vystupuje jako vznešený a dobrotivý dárce, tajemná ženská bytost, jakou je Lucie, vzbuzuje strach. Lucie byla personifikací temné zimy a kultu zemřelých. V lidové tradici se uchovaly zběsilé průvody spojené s maskami. Masky byly propojením pozemského člověka s nadpřirozeným světem (Večerková; Florcová, 2010).

1.2.6 Štědrý den (24. prosince)

Štědrý den v pohanském i křesťanském pojetí provázelo mnoho lidových obyčejů. Lidé dodržovali přísný půst, než vyšly první hvězdy. Rodiče dětem slibovali, že pokud vydrží nejíst, uvidí večer zlaté prasátko. Muži na Štědrý den nepili alkohol ani nekouřili. Dospělí opravdu dodržovali půst a za celý den nic nesnědli. Postit se musel také dobytek. Tímto svátečním dnem bylo provázáno mnoho pořekadel. Nesmělo se zvednout ze země nic, co by upadlo, nesměla se vylévat voda na dvůr, zakázáno bylo bílení stěn, mletí obilí, prudké vstávání od stolu, zakázána byla také veškerá pracovní činnost. Duchové by se pak mohli mstít a v dalším roce by nemusela být urodná půda (Souček, 1910).

“Hospodyně nesměla vstávat od stolu, jinak by neseseděly slepice na vejcích. Na Štědrý den bylo zakázáno cokoli kupovat, prodávat či půjčovat, aby se nepřivolalo neštěstí. Pokud někdo kýchnul, znamenalo to, že by někdo z přátel mohl zemřít. V tento slavnostní

večer nikdo nesměl sedět proti dveřím do ulice, aby on nebo někdo z rodiny nezemřel. Lidé se nesměli hádat, bít, proklínat. Štědrost posvátného večera spočívala v lidovém prostředí především v pestré skladbě pokrmů. Podle představ lidu jich mělo být devatero.” (Frolec, 1988, s. 54 - 55).

Štědrovečerní jídlo bylo ovlivněno charakterem krajiny. Ryba byla u lidí spíše vzácností. Nejčastěji se jedly placky s medem, houbové polévky, *kuba* z krupek s hříby modráky, chlebové topinky, hrachová kaše, vařené sušené ovoce, vánoční pečivo všeho druhu. Večeře se zahajovala i končila modlitbou, při níž se vzpomínalo na zemřelé členy rodiny (Frolec, 1988).

V době “svatých nocí” měl zvláštní význam oheň. Obřadní zapalování ohně bylo kdysi obecně rozšířeno u všech evropských národů. U jižních Slovanů mělo magickou funkci tzv. vánoční poleno, které se kladlo do ohně. Čím více hořelo, tím větší měla být úroda na poli a zdar v chovu dobytka. Hospodář házel do ohně při večeři kousky chleba, jablka a jádro z ořechu s prosbou, aby oheň domu prospíval a neuškodil. Církev přijala oheň do svého obřadu a dala mu dvě podoby: věčné světlo a svícení svíčkami. Dlouho bojovala s lidovým pohanským kultem, ale nakonec přijala světlo vánoční a novoroční za duchovní symbol (Frolec, 1988).

Ke Štědrému dni neodmyslitelně patří dárky. Frolec o darech píše: „Základem výměny darů je víra, že spolu s darem přechází částka dárcovy bytosti a že ten, kdo dar dostává, vstupuje do těsného svazku s “dárcem“(Frolec, 1988).

1.2.7 Den svatého Štěpána (26. prosince)

Svatý Štěpán byl první křesťanský mučedník. V českých zemích byl den sv. Štěpána spojen především s vánočním koledováním. Koleda kdysi souvisela s pohanskými rituály. Věnovala se jí velká pozornost, protože měla pomoci ovlivnit osud. Z darovaných předmětů se věštila budoucnost. Ve městech a na vesnicích se na den sv. Štěpána lidé navštěvovali, přáli si hodně zdraví, nosili si dárky a přání. Vánoční koledování začínalo

na Štědrý den a pokračovalo se na sv. Štěpána a končilo na den Tří králů. Koledníci na sv. Štěpána chodívali s malými jesličkami nebo velkou hvězdou a zpívali štěpánskou koledu:

“Koleda, koleda, Štěpáne! Co to neseš ve džbáně? Nesu, nesu koledu, upad jsem s ní na ledu, psi se na mě sběhli, koledu mi snědli. Co mám smutný dělati? Musím jinou žebrati. Koledu mi dejte, jen se mi nesmějte! Koledu mi dali, přece se mi smějí.”

Svátkem svatého Štěpána začínala veselejší část Vánoc. Koledníci mohli po dlouhé době chodit za doprovodu muziky. Bylo zvykem, že žádný koledník nesměl domů přijít s prázdnou. Tehdy také začínala plesová sezóna, lidé se scházeli na venkovských slavnostech a po dlouhé době půstu mohli opět hodovat a tančit. Ve městech se na sv. Štěpána navštěvovala rodina a přátelé. Přinášely se i drobné dárky (Vavřínová, 2010).

1.2.8 Tři králové (6. ledna)

Podle Nového Zákona je den 6. ledna slavností Zjevení Páně – Syn Boží byl poprvé představen světu. Tímto dnem se slaví Ježíšův křest v řece Jordán a příchod tří mudrců z východu, z nichž se později stali tři králové. Mudrcové, kteří byli zároveň hvězdopřevodci, vyčetli z postavení hvězd narození Krista. Do Betléma však dorazili s dvanáctidenním zpožděním. Malému Ježíškovi přinesli zlato, myrhu a kadidlo (Jarkovský, 2011).

Mezi zvyky spojenými s tímto svátkem je především žehnání lidským příbytkům. Kněz koledníkům posvětil křídlo, kterou nad vstupní dveře píše ono známé K+M+B. Znamená to latinské *Christos Mansionem Benedicat*, tedy Kristus žehnej tomuto domu (Florenc, 1988).

Svátkem tříkrálovým končí cyklus vánočních svátků. Odstrojuje se vánoční stromeček a uklízí se vánoční výzdoba zpátky do krabic (Jarkovský, 2011).

Dnes si svátek Tří králů připomínáme také největší charitativní akcí, která navazuje na tradici koledování a má charakter celonárodní sbírky, jejímž hlavním účelem je podpora

handicapovaným, nemocným, sociálně slabším, matkám s dětmi a seniorům (Charita Česká republika, ©2018).

2. Praktická část

2.1 Projekt CESTA VÁNOC

Složení skupiny: dívky a chlapci ve věku 10 – 11 let s dobrým základem pro dramaticko - výchovné vedení

Počet dětí ve skupině: 7 dívek, 2 chlapci

Frekvence setkání: víkend

Délka projektu: 16 hodin

Literární předloha: Děťátko se narodilo...(Jindra Čapek)
Kouzelný kalendář (Jostein Gaarder)

Prostor: Kulturní dům – velký sál, podkrovní klubovna, výtvarná místnost

Cíl projektu: Dát dětem příležitost, zapojit se do prožívání adventní doby v původním křesťanském smyslu a s respektováním lidových tradic, které přípravu na Vánoce provázejí.

Dílčí cíle:

- vést děti k ohleduplnosti k druhému
- zachytit a vyjádřit své prožitky – slovně, výtvarně, hudebně-pohybovou improvizací
- rozvoj fantazie a tvořivosti
- rozvíjení estetického vnímání okolí
- seznámení s biblickým vánočním příběhem
- seznámení s biblickým vánočním poselstvím prostřednictvím putování chlapce Jorima
- originálně zpracovaný betlém
- seznámení s lidovou tradicí
- spolupráce s ostatními

2.1.1 Blok – Tři mudrci - CESTA

Lidský život je putování. Je to, jako kdybychom na plavbě po často rozbouřeném moři vzhlíželi ke hvězdám, aby nám ukazovaly cestu. Často se potřebujeme někoho chytit, aby nám pomohl orientovat se při našem putování. Vydáváme se na cestu, jako se vydali mudrci, kteří se přišli poklonit nově narozenému Kristu. Jediná věc nás může skutečně zavést na scestí, a sice, že ztratíme z obzoru pevný cíl. Samotná cesta je pro nás důležitá, protože ona sama nás formuje, směřuje, díky lidem, které na ní potkáváme. K cíli pak můžeme dojít jiní, než jsme naše putování začínali.

Prostor: velký sál, výtvarná místnost

Časová dotace: 175 min / 2x - 20 min. přestávka

Cíle:

- podněcovat představivost v návaznosti na příběh
- uvědomit si, co pro nás Vánoce znamenají
- převyprávění biblického příběhu
- podněcování sebevyjádření a spolupráce
- výtvarná kreativita
- tříbit pozorovací schopnosti a schopnost zapamatování si
- schopnost reflexe

Metody:

- pantomimicko-pohybové
- graficko-písemné
- diskuse
- práce s výtvarnými prostředky, materiálem
- popis a vypravování

- cvičení na paměť, představivost, soustředění
- hry s pravidly, určené k naladění a motivaci
- verbálně–zvukové: využití hlasitého čtení, dotazování a odpovídání, předávaná řeč
- verbální metody vedení
- zvukové

ÚVOD A NALADĚNÍ

Učitel: *“Dnešním dnem nám začala doba vánoční. Co pro vás Vánoce znamenají? Co se vám v hlavě vybaví, když se řekne slovo Vánoce? Víte, co je advent? Jaké znáte vánoční zvyky? Učitel položí otázku a pošle dětem klubíčko, ty si ho v kruhu posílají a postupně odpovídají, tím klubíčko rozmotávají. Na konci se vrátí zase k učiteli a ten pokládá novou otázku.*

15 min

PATŘÍ - NEPATŘÍ

Na koberci jsou rozházené rozstříhané papírky (hněv, strach, sobectví, hádka, radost, klid, bezpečí, jistota, láska, zoufalství, chudoba, bohatství, obdarování, mír, smutek).

Které prožitky či skutečnosti patří a které nepatří do prožívání Vánoc?

Děti si rozdělí lístečky na – PATŘÍ, NEPATŘÍ – do vánoční doby a poté dám každému papír, na který si napíše jednu skutečnost, která do prožívání Vánoc patří a která je pro něj důležitá.

Dám dětem dostatek času na to, aby popřemýšlely o tom, jaký prožitek je pro ně nejpodstatnější.

10 min

PŘEVYPRÁVĚNÍ BIBLICKÉHO PŘÍBĚHU

Sedneme si s dětmi do kroužku a společně si převyprávíme biblický příběh o narození Ježíška v Betlémě. Děti se ve vyprávění střídají. Postupně dáme dohromady celý příběh.

10 min

OBRÁZKY

Děti jsou rozděleny do 3 skupin po třech.

Každá skupina dostane jeden obrázek (*tři mudrci kráčeující ve sněhu, Jorim zve mudrce do své chalupy, večere a vyprávění v chalupě*) viz příloha č. 1.

Po dobu jedné minuty si každá skupina svůj obrázek prohlíží a co nejdetailněji se ho snaží zapamatovat.

Poté se snaží na papír zaznamenat vše, co si pamatují. Navzájem si sdělujeme postřehy. Zjišťujeme, že všichni měli na obrázku 3 postavy, někdo pak navíc malou postavu - Jorima. Obrázky si na závěr této aktivity ukazujeme a diskutujeme nad tím, kdo postavy na obrázcích nejspíš jsou.

Jak by obrázky za sebou seřadily, aby nám vznikl příběh?

Ve skupinách děti dostanou čas na to, aby si rozmyslely a napsaly, jaký příběh by těmto třem obrázkům daly. Na závěr vypráví každá skupina svou verzi příběhu.

Vznikaly nám příběhy:

Tři děti se převlékly za tři krále a šly koledovat. Chtěly pomoci lidem, kteří nemají moc peněz. Došly až k pánovi, který je pozval k sobě domů. Byl moc hodný. Protože byli všichni promrzlí, dali si kakao, sladkosti a dokonce i buchtu.

Kdysi dávno šli tři králové sněhem, až došli k pasáčkovi, aby se mohli ohřát. Nebyli na takovou zimu vůbec zvyklí, protože pocházeli z jiné země. Jeden z nich byl dokonce

černoch. Ten zimu nemá vůbec rád. Zakleпали na dveře chaloupky a otevřel jim malý chlapec s černou kočkou. Celou noc si povídali a ráno vyrazili opět na cestu.

Tři králové putovali do Betléma, cestou se zastavili u pasáčka, aby mu pověděli novinu, že jdou navštívit Ježíška, který se má narodit v Betlémě. Pasáček žil s černou kočkou v chudé chaloupce. Pozval Tři krále dál, aby se mohli na dlouhou cestu posilnit.

15 min

MAPA

Správné putování se neobejde bez mapy, a proto dětem přináším mapu, na níž je odkrytá pouze jedna její část – *zastavení u chalupy*. Na mapě jsou přilepené obálky, které dětem odkryjí příběh, který nás bude provázet.

Děti otvírají první obálku, která se stane součástí našeho putování. V obálce nalézají 3 lístečky, na kterých je napsán příběh. Právě k těm třem obrázkům, které už poznaly v předchozí aktivitě.

Děti čtou nahlas:

1. OBÁLKA - *Před dávnými časy putovaly hlubokým sněhem tři podivné postavy. Byla jasná hvězdná noc a zmrzlá země ležela pod vysokou sněhovou peřinou.*
2. OBÁLKA - *Tři cizinci zakleпали na dveře chalupy. Otevřel jim truhlářův synek Jorim a s radostí je pozval dál, aby se ohřáli u ohně.*
3. OBÁLKA - *Když se posilnili prostým jídlem, dali se do vyprávění: „ My jsme tři hvězdáři a přicházíme z daleka. Jedna z hvězd nám zvěstovala podivuhodnou událost, narodí se děťátko, které svou láskou změní svět. Sejme z lidí bídu, strach, bezpráví a osamělost. Ta hvězda je zřetelně vidět a vede nás. Cesta je dlouhá a namáhavá, ale chceme nového krále světa pozdravit“.*

Každá skupina si vezme jeden lísteček a po přečtení ho přiřadí k obrázku, ke kterému náleží.

Aby příběh mohl pokračovat dál, musíme otevřít ještě jednu obálku na mapě.

4. OBÁLKA - *Časně ráno se ti tři rozloučili, hvězda je vedla dál. Z toho, co slyšel Jorim, byl celý rozechvělý. Děťátko, které změní svět? Láska bude vládnout světu? A ještě mnoho otázek bzučelo chlapci v hlavě a v srdci mu rostla touha také se vydat na pouť: „I já musím děťátko pozdravit! Hvězda ukazuje cestu i mně“!*

Učitel: *“Nyní jsme se stali součástí Jorimova příběhu. Hvězda ukazuje cestu i nám, vydáme se za Jorimem? Vydat se jen tak na dalekou cestu plnou různých nebezpečí není tak úplně snadné. Kdo má odvalu, může si vyzkoušet, jaké to asi může být.”*

10 min

CHRASŤÍTKA

Na podlaze jsou připraveny nejrůznější suroviny – čočka, rýže, krupice, hrách, atd. a také uzavíratelné lahvičky a krabičky. Děti si mají za úkol vyrobit si chrastítka. Poté se rozdělí do dvojic. Jeden má zavřené oči, druhý vede. Nejprve mapujeme terén pomocí jména vedeného. Zkoušíme různé tvary (Jano, Janičko, Janko, Jani,...). Pracujeme s dynamikou hlasu a provádíme našeho partnera bezpečně prostorem. Poté se dvojice vystřídají.

V další fázi vedení přidáváme vyrobené chrastítka. Provázíme partnera prostorem pomocí chrastítka, posloucháme, jaký zvuk nám vytváří v prostoru. Když umíme vnímat a poznávat zvuk vedeného chrastítka, představujeme si prostor, kterým nás náš partner provází. Fantazírujeme si, představujeme si, kde se nacházíme, jakou cestou jsme zrovna provázeni. Po skončení si dvojice vybere klidné místo v prostoru a poví si navzájem své dojmy. Každý pak dostane bílý papír, na který zakreslí cestu nebo prostředí, kde se zrovna nacházel, kudy byl provázen.

REFLEXE

Společně se podíváme na vzniklé cesty. Kdo chce, může nám o té své něco povědět. Sdělujeme si pocity, když jsme vedli nebo jsme byli někým vedeni. Povídáme si o tom, co si vybavíme, když se řekne slovo *cesta*.

Cesty dětí přikolíčujeme k mapě a jsou teď její součástí.

20 min

SYNONYMA KE SLOVU CESTA

Zapisujeme na balící papír synonyma ke slovu *cesta*. Napadá nás: *pouť, silnice, pěšina, stezka, trasa, výprava, postup, ...*

PANTOMIMICKÉ HÁDANKY

Děti mají za úkol, vybrat si jedno synonymum ke slovu *cesta* a ve skupinách pantomimicky toto slovo ztvárnit.

Po chvílce příprav, po kterou je učitel skupinám k dispozici pro náhodnou konzultaci, každá skupina tlumočí vybrané slovo pohybem a gesty, případně krátkou etudou, ostatním. Mohou využívat zvuky, ale ne řeč. Ostatní hádají, jaké slovo si daná skupina zrovna vybrala.

Děti si vybraly slova: *silnice, pouť, výlet, chodník, ...*

20 min

REFLEXE

Hovoříme o cestě, o tom jak se nám prolíná celým životem, o adventní cestě, která směřuje k Vánocům, o třech králích, kteří směřují do Betléma, o hvězdě, která ukazuje cestu do Betléma, o Jorimovi, který se vydal na cestu.

VÝTVARNÁ AKTIVITA – tři králové

Jsou přichystány 3 siluety králů.

Materiál: pevný karton, cca 0,5m vysoké postavy, látky, vlny, fixy, barvy, lepidla, nůžky

Děti tyto siluety dozdobují látkami, vlnou, provázky a vytváří si ve skupinách svého krále.

60 min

VYHODNOCENÍ

Tento blok děti velice bavil. Podařilo se mi je vtáhnout do děje a udržet po celou dobu jejich pozornost. Na začátku prvního bloku mi šlo především o navození atmosféry, uvědomění si, co pro nás Vánoce znamenají a postupně se přiblížit i k hlubšímu odkazu Vánoc. Převyprávění vánočního příběhu bylo nutné zařadit, abychom si v případě. Že někdo příběh nezná, mohli informace společně doplnit. Taková situace však nenastala, děti vánoční příběh znaly, a tak jsme se mohly ve vyprávění střídat. Práce s obrázky měla přichystat pevnou půdu pro následující příběh. Děti si samy mohly příběh začít, poznat postavy, které budou v příběhu figurovat. Díky mapě jsem našla náš princip putování a předávání tak důležitých indicií dětem. V každé obálce nacházely kousek příběhu, kterým jsme začaly společně procházet. Práce s chraстítky byla velice inspirativní a dětem se podařilo vytvořit si vlastní cestu v prostoru. Dokázaly vnímat svého partnera, prozkoumávaly neznámé cesty. V jejich pohybu byla postupem času vidět i jistá dávka lehkosti a koordinace. Tuto aktivitu jsem časově trochu natáhla, protože děti potřebovaly více času na to, aby začaly důvěřovat svému průvodci. Po zakreslení našich cest jsme si s dětmi o každé cestě pověděli a hned na to navázali vymýšlením synonym ke slovu *cesta*. Po krátké přestávce jsme se pustili do vytváření pantomimické hádanky. Děti tuto aktivitu perfektně zvládly.

2.1.2 Blok – Anděl – TAJEMSTVÍ, HVĚZDA

Anděl je jednou z nejoblíbenějších postav doprovázejících předvánoční i vánoční čas. Je to posel dobrých zpráv.

Andělům se přisuzuje základní poslání spočívající ve zprostředkování kontaktu mezi nebem a zemí. Z toho plyne i přesvědčení, že anděl je okřídleným Božím poslem dobrých zpráv. Dokazuje to jeho zvěstování Panně Marii, že počne Syna z Ducha svatého, poselství Josefovi o Mariině čistotě či zjevení pastýřům, aby jim oznámil radostnou zprávu o narození Syna Božího. Anděl může být naším průvodcem a ochráncem.

Na hvězdy se lidé dívají, když padají a chtějí znát svou budoucnost nebo si něco přát. V dávných dobách řídili mořeplavci podle hvězd směr své lodi. Hvězda ukázala pastýřům i mudrcům místo Ježíšova narození. A hvězda, která dodnes přivádí lidi k Betlému, zve každého k zamyšlení, v čem spočívá opravdové bohatství.

Prostor: velký sál, klubovna v podkroví, výtvarná místnost

Časová dotace: 175 min / 2x - 15 min. přestávka

Cíle:

- podněcovat představivost v návaznosti na příběh
- sebevyjádření a spolupráce
- výtvarná kreativita
- tříbit pozorovací schopnosti a schopnost zapamatování si
- koordinace těla, pohyb
- fantazie, představivost, hra v roli
- schopnost reflexe
- udržení a pochopení tajemství
- schopnost argumentace

Metody:

- pantomimicko-pohybové
- diskuse
- práce s výtvarnými prostředky, materiálem
- popis a vypravování
- cvičení na paměť, představivost, soustředění
- hra v roli
- hry s pravidly, určené k naladění a motivaci
- verbálně–zvukové: využití hlasitého čtení, dotazování a odpovídání, předávaná řeč
- verbální metody vedení

ROZEHŘÍVACÍ HRA:

Učitel říká hesla: Tleskni, vyskoč, stůj, jdi (pak tleskni znamená vyskoč, atd.) Děti chodí po prostoru a reagují na hesla, poté se hra zrychluje.

10 min

DISKUSE:

Opět mluvíme pomocí klubíčka, které rozmotáváme.

Co je to tajemství? Máte nějaké tajemství? Co nám tajemství přináší? Je důležité tajemství chránit? Co se stane, když tajemství prozradíme?

10 min

HVĚZDA:

V místnosti je schovaná hvězda. Hvězda je kouzelný ukazatel směru, který ukrývá tajemství. Děti ji hledají, pokud ji najdou, nesmějí na sobě dát nic znát a „předstírají“, že hvězdu hledají dál. Úkolem je opravdu uchovat tajemství.

Bylo pro vás těžké uchovat si tajemství, když už víte, kde hvězda je, a kamarád to stále neví?

20 min

PEŘÍČKO:

Každému do dlaně vložíme peříčko. Pírko je lehounké a musí se střežit, není jednoduché ho uchránit. Stejně tak někdy není jednoduché uchránit tajemství. Pouštíme klidnou muziku.

Děti do peříčka foukají a tím se jim vznáší. Nejprve si mohou pomáhat dlaněmi, ale nesmí peříčko chytat do rukou úplně. Pouze ho nechávají, aby se dlaní dotýkalo a pak ho dechem popostrčí dál. Zkoušíme také variantu s foukáním bez rukou.

Bylo těžké ubránit peříčko před pádem?

Rozdám dětem kousek ručně dělaného, papíru, do kterého pírko zastrčí, a mohou si k němu připsat své tajné přání.

15 min

MAPA - co bylo s Jorimem dál? Odkrývá se nám další kus mapy – vesnice

5. *OBÁLKA - Jorim pospíchal do vsi a všem vyprávěl o svém setkání a radostné zvěsti. A radost, která z něho vyzařovala, vstoupila i do ostatních. Zapomněli na každodenní trápení a bídu a pustili se do zpěvu a tance. Byli tu však i tací, kteří Jorimovi nevěřili a báli se jeho slov.*

VESNICE

Děti si vymyslí postavu, kterou by chtěly ve vesnici být (mlynářka, pekař, farář, truhlář)
Napíšou si ji na lísteček, který si na sebe nalepí.

Nejprve se jako vesničané projdeme prostorem, uvědomíme si, kdo jsme - *Vesničané se schází každou neděli na návsi a povídají si spolu, řeší každodenní starosti a radosti.*

Za chvíli mezi ně přijde Jorim (učitel v roli). Chce jim povědět novinu, kterou mu hvězdáři sdělili. Učitel vloží každému dítěti do ruky lísteček. Někdo dostane lísteček: **NEBUDEŠ JORIMOVÍ VĚŘIT ANI SLOVO, ZKUS MU JEHO CESTU VYMLUVIT!** ; někdo zase: **VĚŘÍŠ JORIMOVÍ, STŮJ PŘI NĚM!**

Děti, v rolích vesničanů, mají za úkol Jorima buď přijmout nebo odmítnout, dle toho, jaký lísteček dostaly.

Přichází učitel v roli – Jorim: „ *Lidičkové, slyšeli jste taky tu novinu? Má se nám narodit děťátko, které změní svět a já ho jdu pozdravit.*”

Jak se Jorim cítil?

Uprostřed kruhu je nachystaná prázdná židle. Učitel vyzve děti, aby přemýšlely o starostech, co Jorima mohly provázet. Jak se asi cítil, když byl lidmi odmítán? Jak se cítil, když k němu někdo přišel a povzbudil ho?

Děti si zkoušejí vcítit se do postavy Jorima. Kdo chce, může si na židli sednout a krátce povědět, co Jorim prožívá.

40 min

MAPA: Odkrývá se další část mapy – anděl mezi stromy

Děti čtou nahlas, mohou se ve čtení prostřídat:

6. *OBÁLKA - Hvězda zářila stále jasněji, a přece Jorim na své dlouhé pouti občas zapochyboval. Co když se hvězdopravci mýlili? Co když mají ti, co mi nevěří, pravdu? Co bych pak na zpáteční cestě lidem pověděl? Jak bych se mohl těm, kteří mi věřili, podívat do očí? Najednou mu nebylo do smíchu, šel sám zasněženou krajinou s hlavou sklopenou...*

Když vzhlédl, spatřil mezi stromy zářící stvoření. Jorim vykulil oči, protože bytost, která před ním stála, nebyla ani zvíře, ani člověk. Z dlouhé košile, bílé jako srst beránka, vyrůstala dvě křídla. Okamžitě pochopil, že to světlé stvoření je určitě ANDĚL.

Děti dostanou ve skupinách stříbrnou obálku s andělskou zprávou. Je však napsána v nebeském jazyce a pro její rozluštění se budou muset vydat do nebe (podkrovní klubovna je nyní naše *nebe* – vytvořím prostředí - netkaná textilie + svíčky). Vždy smí do nebe jen jeden ze skupiny. Najde potřebný znak k rozluštění nějakého písmene a přijde ho své skupině sdělit.

- NEMUSÍŠ SE BÁT
- JDU DO BETLÉMA
- MŮŽEME JÍT SPOLU

Každé skupince vznikne věta, kterou anděl Jorimovi pověděl.

30 min

ŽIVÝ OBRAZ

Nechají si andělskou větu pro sebe a mají za úkol, vytvořit živý obraz této věty. Máme přichystané bílé prostěradlo, za kterým si skupinka přichystá svůj živý obraz. Ostatní sledují, hádají, pak se v obrazech střídají.

Společně přicházíme na to, co anděl Jorimovi sdělil.

15 min

ZÁVĚREČNÁ REFLEXE

Kdybych měl andělskou kouzelnou – tajemnou moc, co bych na světě změnil? Posíláme si klubičko. Zopakují důležitost tajemství, tajemství, které provází Vánoce.

ROZKRAJOVÁNÍ JABLÍČKA – lidová tradice

Při odpolední svačině, v rámci lidové tradice, rozkrajujeme jablka a zjišťujeme, kdo má hvězdičku a kdo bubáka.

5 min

VÝTVARNÁ AKTIVITA

Děti si dohromady vytváří pomocí výtvarného materiálu postavu anděla.

30 min

Vyhodnocení:

Druhý blok začal úvodní hrou, kterou jsme museli několikrát opakovat pro její oblíbenost. Děti se u hry pobavily a zahřály. Žádný zádrhel v průběhu nenastal.

Při aktivitě s peříčkem dětem zprvu peříčko často padalo na zem. Čím delší čas jsem jim v této aktivitě dala, tím se jejich motorika zlepšovala a děti začínaly přicházet na způsoby, na způsoby, jak dosáhnout toho, aby peříčko udržely nad zemí.

Když jsme společně hledali hvězdu, bylo pro děti velmi náročné nedat na sobě nic znát. Hned poprvé ji první objevitel prozradil, proto jsem musela celou aktivitu zopakovat a hvězdu schovat na jiné místo. Děti se pak už více snažily ovládnout své emoce a ve druhém kole se nám podařilo uchovat hvězdu v úplné tajnosti.

Při tvorbě vesnice a vesničanů se děti nadšeně ponořily do svých postav. Vymýšlely jim jména, profese, rodinné vztahy a rozehrávaly si mezi sebou malé příběhy. Bylo pro mě velmi podnětné, pozorovat, jak si děti umí okamžitě vytvořit smyšlené příběhy. Ve chvíli, kdy mezi ně přišel Jorim, zbystřily a naslouchaly mu. Někteří brblaly a dělaly, že mu vůbec nevěří. Ostatní děti si před Jorima sedly a vyptávaly se ho. Povzbuzovaly ho k tomu, aby svoji cestu nevzdával a šel dál za svým snem – vidět malého Ježíška.

Děti si poté odlepily cedulku se svou postavou, vystoupily z role a staly se na chvíli Jorimem. Na židli měly sdělit, jak se Jorim cítil, když odcházel z vesnice. Padaly věty jako např. *Jsem na to sám, kdyby tak šel někdo se mnou., Nevím, jestli se nemám vrátit domů., Budu pokračovat v cestě dál, nic mě nezastaví., Proč mě lidé odrazují od mé cesty do Betléma?,...*

Při konečné diskusi této aktivity se děti, které dostaly lísteček – NEBUDEŠ JORIMOVÍ VĚŘIT ANI SLOVO, ZKUS MU JEHO CESTU VYMLUVIT, shodly na tom, že ho také toužily podpořit a musely se hodně přemáhat. Mile mě překvapilo, že se děti svých rolí držely a opravdu z nich nevystoupily. Hned poté, co jsem přišla do místnosti jako učitel, se mě ptaly, jestli Jorim na své cestě pokračuje dál. Přistoupili jsme tedy k další části mapy.

Setkání s andělem a šifrou si děti moc užívaly. Viděla jsem na nich, že je fascinuje tajemství a přichystané nebe v podkroví, kam si chodily pro potřebné informace. Bylo vidět, že je takové akční hry dovedou více vtáhnout do příběhu.

Živé obrazy se každé skupině povedly a některé děti si je dotvořily rekvizitami.

2.1.3 Blok – Pastýř – OBDAROVÁNÍ

Téma pastýře zaujímá v našem putování podstatnou postavu. Vztah pastýře a stáda se rozvíjí na osobním vztahu. Dny strávené společně na pustých pastvinách, vzájemné poznávání se, sledování se, bez živé duše kolem. Pastýř tak nakonec zná každou ovci, ovce pak poznávají a rozlišují hlas pastýře. Symbol pastýře je obrazem ochrany a jistoty.

Obdarování nemusí být vždy jen hmotného rázu, mnohem důležitější je, aby mělo spíše význam dobrého skutku. Darovat něco někomu znamená darovat něco ze sebe. Zvyk dávat dárky je starý jako lidstvo samo. Je to projev přátelství, lásky a úcty. Dodnes mají lidé pocit, že kromě svých blízkých by měli obdarovat i ty, kteří to nejvíc potřebují, chudé či osamělé lidi.

Prostor: velký sál, klubovna v podkroví

Časová dotace: 175 min / 2x - 15 min. přestávka

Cíle:

- seznámení s lidovou tradicí
- podněcovat představivost v návaznosti na příběh.
- sebevyjádření a spolupráce
- výtvarná kreativita
- tříbit pozorovací schopnosti a schopnost zapamatování si
- koordinace těla, pohyb
- fantazie, představivost, hra v roli
- schopnost reflexe
- zpracování informací
- ztvárnění etudy
- spolupráce

Metody:

- pantomimicko - pohybové
- diskuse
- hry s pravidly, určené k naladění a motivaci
- verbálně - zvukové: využití hlasitého čtení, dotazování a odpovídání
- zvuky - orffovy nástroje
- hra v roli
- graficko - písemné

ROZEHŘÍVACÍ HRA NA ZTRACENÉ OVEČKY

Rozpočítáme se rozpočítadlem, které budou děti znát. Na koho to padne, bude pasáčkem. Postaví se doprostřed kruhu, zaváže mu oči a někomu z dětí dám za záda

zvonec - to je ztracená ovečka. Pasáčka zatočím dokola, ovečka zacinká, ostatní děti mohou dělat zvuky oveček a pasáček musí najít svou ztracenou ovečku. Až stojí před svou ztracenou ovečkou (nebo před ostatními dětmi), sundám mu šátek a on ukáže na svou ovečku (která teď už necinká a i ostatní děti mají ruce za zády, jako by měly zvoneček). Vše se několikrát opakuje od rozpočítadla.

10 min

KRUH

Zrekapitulování si předešlého dne, důraz na CESTU a TAJEMSTVÍ. Převyprávění Jorimova příběhu. Kam jsme došli?

5 min

MAPA – odkrývá se nám další část – PASTOUŠKA STARÉHO PASTÝŘE

7. *OBÁLKA - Chlapec s andělem šli dál, stále za hvězdou. Cesta je přivedla až k pastoušce, kde je už z dálky vívalo stádo bečících ovcí. Před pastouškou stál starý pastýř a štípal dříví. Anděl se vzdálil, aby staříka nepolekal. Jorim se hned ujal štípání, aby si starý pastýř mohl odpočinout. Za chvíli našťípal takovou hromadu, že snad vystačila až do jara. I staříkovi Jorim vyprávěl, kam putuje a s jakými nadějemi. Vypravoval o třech hvězdopravcích a také o tom novorozeňátku, které všem lidem pomůže. „Zima je zlá a cesta dlouhá”, řekl starý pastýř. „Vezmi si mou vlněnou houni, ať se ohřeješ sám a pak i to děťátko! Vezmi si i mou flétnu! Ať její píseň potěší tebe i srdce děťátka! Vypravuj mu o mně a pověz mu, že do něj vkládám všechny své naděje”.*

ROZHLASOVÁ HRA

Děti dostanou do ruky lísteček s úryvkem příběhu.

Chlapec s andělem šli dál, stále za hvězdou. Cesta je přivedla až k pastoušce, kde je už z dálky vívalo stádo bečících ovcí. Před pastouškou stál starý pastýř a štípal dříví. Jorim se hned ujal štípání, aby si starý pastýř mohl odpočinout. Za chvíli našťípal takovou hromadu, že snad vystačila až do jara.

Ve skupinkách mají děti za úkol zahrát rozhlasovou hru, za pomoci orffových nástrojů a zvuků, které se jim zalíbí. Jeden ze skupiny se může stát vypravěčem a rozhlasovou hru podpořit mluveným slovem. Děti dostanou dostatek času na to, aby si etudu připravily. Každý si může zalézt do jiné místnosti a najít si správné zvuky. Poté před sebou jednotlivé výstupy předvádíme. Děti, v rolích posluchačů, mají vždy zavřené oči, aby byla rozhlasová hra autentičtější.

20 min

Lidová tradice obdarování

Vánoce jsou také o pomoci druhým a o jejich obdarování. Stejně jako Jorim pomohl starému pastýřovi a pastýř ho obdaroval houní a flétnou. V lidové tradici se darování uskutečňovalo pomocí lidových obyčejů. Nyní se vydáte na cestu, po které budete sbírat potřebné indicie, abyste měli dostatek informací k jednotlivým obyčejům. Až všechny vyhledáte, povíme si, co s nimi budeme dál dělat.

Děti se rozdělí do tří skupin po třech, každá skupina dostane svou barvu, po které se vzápětí vydá na cestu. Venku je připravená tzv. *šipkovaná*, a každá skupina si hledí šipek své barvy. Po cestě nacházejí a sbírají potřebné indicie k zadanému úkolu.

Skupina první dochází k třešňovému stromu, po cestě vyhledala: dvě barevné stuhy – modré a červené barvy, obrázek Barbory, metlu, košík s ovocem, text.

Skupina druhá dochází k hřbitovu a po cestě vyhledala: bílou čtvrtku, gumičku, plánek jak vyrobit čapí zobák, metlu, košík s ovocem, obrázek Lucie, text.

Skupina třetí dochází ke kostelu a po cestě vyhledala: Mikulášskou berlu, saze, andělskou svatozář, metlu, košík s ovocem, obrázek Mikuláše, čerta a anděla, text.

Když se děti vrátí se všemi věcmi, které si po cestě našly, zadám úkol.

Děti si ve vytvořených skupinách mají nalézt v domě místo, kde budou mít klid a bude se jim dobře tvořit. Úkolem je důkladně si přečíst text, nastudovat obyčej, který dostaly, prozkoumat ho, pochopit ho a zkusit ztvárnit pro ostatní jednoduchou dramatickou etudu, aby tento obyčej mohly poznat i ostatní děti.

TEXTY

Barborky

Matičky strašívají děti: "Jen počkej, až přijdou Barborky, ty ti vysekají." Hodné děti se na Barborky těšívají. Slýchají, že před svátkem sv. Barbory svatý Petr spustí z nebe žebříky. Barborky po nich sestoupí, hodným dětem dají dárky a nehodné vyšlehají. Po večeři děti ztichly a sedíce kolem stolu, hovoří o příchodu Barborek. Zašlehly zvenčí na okna metly, ozval se tam jemný cinkot zvonku, a zvuky ty ihned na to rozléhaly se v síni. V dětech se zatajil dech. Některé zmizelo pod stolem, jiné pod postelí, ostatní klidně vyčkávají, co bude dál. Vejdou 3 nebo 4, 5, až 6 Barborek. Jsou to dospělé dívky v bílých šatech. Každá má kolem pasu modrou nebo červenou, někdy i širokou pentli s dlouhými převislými konci na levém boku, přes obličej rozčesané vlasy, aby ji nikdo nepoznal, na hlavě květinový věneček, někdy i korunku, v pravé ruce metlu, v levé uzlík nebo košík s dárky. Jedna z nich nosí v ruce i malý zvoneček. Při vstupu do světnice Barborky říkaly: "Modli se, modli se, modli se. My jsme k vám přišly zkoumat dětičky, zdali jsou hodné. Přejde k vám taky z veliké dálky svatý Mikuláš s hojnými dárky. Teď se zase ubíráme o stavení dale, budete-li dítky hodné, za rok se shledáme. Modli se, modli se, modli!" (Frolec, 1988)

Lucky

V předvečer svátku sv. Lucie chodily ženské, bíle oblečené po domech. Nazývaly se Luca, Lucka, přinášely dětem dárky jako sv. Mikuláš. Způsobovaly trochu hrůzu. Rozcuchaná, prostovlasá, bílá shrbená postava s velkým zobákem jako čáp. V ruce vařečku. Lucky klepaly na dveře a zvýšeným hlasem pronášely: "Jdu, jdu, noci upiju!" Pak se tiše vzdalují. (Frolec, 1988)

Mikuláš

Má v levé ruce biskupskou berlu, v pravici drží koš s dárky, někdy i zvonek, jímž zvoní za dveřmi. Poroučí dětem modlit se, čte z knihy dětské hříchy. Obdarovává děti jablky, ořechy a jinými dary.

Mikuláš chodíval do domácností s andělem. Anděl zvonil na zvoneček a rozdával dětem dárky z Mikulášova košíku. Čert často zůstával před domem, bušil na dveře, na okna a vztekal se. Do domu, kde byly malé děti, nesměl vstoupit. (Frolec, 1988)

Možnost zapojit koledu:

*Mikuláši, Mikuláši,
neber s sebou čerty radši,
vezmi s sebou anděly,
ti nám něco nadělí. Čert nosí pytel a metlu,
myslí si, že se ho leknu.
Dělá na mě bububu
a já se ho bát nebudu.*

100 min

PŘEDSTAVENÍ JEDNOTLIVÝCH ETUD A REFLEXE

Po zpracování jednotlivých svátků se společně sejdeme ve velkém sále a připravené etudy si před sebou navzájem představíme. Po prezentaci všech výstupů, děti svátky mohou komentovat. Můžeme si povědět, které svátky slaví doma ony se svými rodiči.

30 min

VYHODNOCENÍ

Po sobotním náročném dni jsem se trochu bála, že budou děti unavené, ale překvapilo mě, že byly stále plné elánu a mohly jsme v práci pokračovat dál. Zrekapitulovali jsme si společně předešlý den. Děti si vše pamatovaly. Poté jsme se ponořili zpátky do příběhu. Otevřela se nám obálka, kde se Jorim setkal s pastýřem. Děti si vyzkoušely práci s orffovými nástroji a jak pracovat se zvuky, abychom udělali kulisu k vyprávěnému příběhu.

V tomto bloku jsem se hodně zaměřila na tradici lidové kultury. Chtěla jsem, abychom si nastínili, jak dříve lidé vánoční svátky slavili a co je jimi provázelo. Pokusila jsem se děti motivovat a přilákat k zájmu o lidové tradice a o život našich předků. Dala jsem dětem dostatek času a prostoru, aby se mohl každý vyjádřit, rozvíjet, zvládnout danou aktivitu. V této aktivitě byl především prostor jak pro společnou práci, tak i individuální vyjádření všech dětí. Považuji to za důležitý a základní prvek pro rozvíjení dítěte. Jednotlivé etudy se dětem moc povedly. Využily všech rekvizit a dokonce si ještě další dohledaly. Jednotlivé výstupy byly interakční a hrající děti zapojovaly do svých výstupů i nás diváky. Všichni využili pořekadel, básniček a říkadel. Při závěrečné diskusi jsme se dozvěděli, že některé děti doma slaví Barborky jiné zase Mikuláše.

2.1.4 Blok – Betlém – DŮVĚRA, SPOLEČENSTVÍ

Scéna narození Krista ve chlévě. Příběh o Jezulátku narozeném na slámě byl tak přitažlivý a oblíbený, že si lidé začali jesličky vyrábět sami. Velice rychle začali k původní scéně přidávat nejrozmanitější figurky, které s původní legendou neměly nic společného.

Každý člověk potřebuje někam patřit, nebýt sám. Pro člověka je důležité společenství, je to přirozené. Rodina je důležitou součástí identity dítěte. Rodina je vztahovým rámcem, který zahrnuje rodiče, dítě, sourozence, prarodiče atd. Ti všichni tvoří významnou složku dětského světa. Sdílejí s ním jeho život, mají společné zážitky, které vytvářejí společnou historii, rodinný příběh.

Je zapotřebí si uvědomit, že rodina nemusí být vždy samozřejmostí. V dnešní době je více oslabena, než v dobách minulých. Děti pochází z neúplných rodin, setkávají se s nepřijetím a mohou zažívat důsledky, které neúplné rodiny přinášejí.

Prostor: velký sál, klubovna v podkroví

Časová dotace: 175 min / 2x – 20 min. přestávka

Cíle:

- seznámení s lidovou tradicí
- podněcovat představivost v návaznosti na příběh.
- sebevyjádření a spolupráce
- koordinace těla, pohyb
- fantazie, představivost
- schopnost reflexe
- zpracování informací
- ztvárněná etuda
- spolupráce

Metody:

- pantomimicko-pohybové
- diskuse
- hry s pravidly, určené k naladění a motivaci
- verbálně - zvukové: využití hlasitého čtení, dotazování a odpovídání
- graficko – písemné

ROZEHŘÍVACÍ AKTIVITA

Děti se rozdělí do dvojic. Sednou si naproti sobě s pokrčenými koleny a lokty, drží se za zápěstí, tahem společně vstávají a zase usedají. Poté dvojice opřena zády o sebe, vstává a sedá si, bez pomoci rukou, jen oporou zad druhého.

10 min

PAPÍR

V první části bude každý pracovat samostatně. Dostanou do ruky neporušený list papíru, jehož povrch musí důkladně prozkoumat. S papírem si nejprve pohrává a zkouší jeho možnosti v prostoru. Záměrem této činnosti je, udržet papír stále na své dlani, i přes všelijaké cviky a pohyby těla.

Ve druhé části lekce si děti utvoří dvojice a spojí své papíry do sebe. Společně vytvoří kuličku, která se stane předmětem k doteku. Skrze papír se děti dotýkají jeden druhého. Velký důraz je kladen na respektování a vnímání hranic. Děti vytvářejí prostor důvěry a respektu. Děti se nechávají vést pohybem, který jim dával partner skrze kuličku. Pomalu ji kutálí po těle a tělo se má pohybovat podle kuličky. Vnímat každý pohyb.

40 min

KRÁTKÁ REFLEXE:

Proč je důležitá důvěra? Jak se nám důvěra prolíná vánočním příběhem? Opět sedíme v kruhu a posíláme si klubičko, které postupně rozmotáváme v síť.

8. OBÁLKA:

Konečně uviděli v údolí salaš. Hvězda stála přímo nad ní a z otevřených dveří se linulo kouzelné světlo. Radost naplnila Jorimovo srdce až po okraj. Když vstoupil, poznal tři hvězdopravce. Vedle nich stáli pastýři s ovečkama, muž a žena, s děťátkem v náručí. Jorim jí přehodil přes ramena vlněnou houni od

staříka. Nakonec Jorim přiložil ke rtům flétnu a hrál. Jeho píseň zpívala o lidském soužení, bídě a osamělosti, ale také zářila nadějí. A všichni Jorimovi rozuměli.

10 min

ULIČKA

Nyní Jorim dospěl ke svému cíli. Co se v něm asi odehrálo, když spatřil opravdu Josefa s Marií a malého Ježíška?

Požádám děti, aby si na sebe opět nalepily štítky s postavami, které hrály v sobotním bloku. Prošly se prostorem a uvědomily si, kdo jsou, jaké mají povolání, co zrovna mohou v tento čas ve své vesnici dělat. Potom děti poprosím, aby vytvořily dvě řady čelem k sobě, mezi nimi pomalu prochází učitel v roli Jorima. Nasazuje si pletenou čepici, která je jeho charakteristickým znakem. Děti ho ve svých rolích oslovují a on jim odpovídá, zatímco prochází uličkou.

Padaly otázky: Jsi rád, že ses vydal na cestu? Báł ses? Jsi unavený? Máš radost, že jsi došel do cíle? Já jsem ti nevěřil, ale nyní vidím, že jsi měl pravdu. Můžeš mi odpustit?...

10 min

Jorim byl spokojený a naplněný, protože vytrval na své cestě a došel k cíli. Nyní si děti můžou odložit svou postavu a po jednom se do takové salaše podívat.

Jaký dárek bychom chtěli Ježíškovi přinést? Každý napíše na lísteček svůj nápad a vezme si ho s sebou...

BETLÉM A PŘÁNÍ

Do podkrovní klubovny chodíme po jednom. Každý dostane tolik času, kolik bude potřebovat. V klubovně je připravený betlém. Postavy, které si děti samy vyráběly. Před betlémem je položenn balící papír, na němž je napsáno: *Napiš mi, co si přeješ*. Děti tak mohou vyjádřit své přání anonymně na papír. Pak si každý vezme obálku se svým

jménem, která leží u nohou Josefa a Marie. V obálce má každý *osobní dopis* a také poselství Vánoc.

35 min

Společně otvíráme poslední obálku.

9. OBÁLKA:

Zpáteční cesta připadala chlapci snadná. Šel a šel a hrál přitom, tak krásně jako nikdy předtím.

Pak se všichni ztišíme, v místnosti je připraven lavor, pouštíme na závěr lodičky po vodě. Povídáme si a necháváme v sobě doznívat celý víkend. Začíná nám opravdu doba adventní.

15 min

VYHODNOCENÍ

V posledním bloku byly děti už unavené a proto jsem ráda, že jsem do něj zařadila práci s papírem a aktivity spojené s důběrou. Děti tak nemusely nic složitějšího vymýšlet a mohly se úplně uvolnit.

Bylo zajímavé pozorovat, jak si děti na papír po chvíli zvykly. Přirozeně věděly, jak se k němu chovat, aby jim zbytečně nepadal, a zároveň plně vnímaly své pohyby těla. Po nějaké chvíli jako by se papír stal součástí každého dítěte. Tak skvělá byla jejich souhra.

Ve druhé části jsem zpozorovala, že pro děti nebylo jednoduché spojit dva papíry k sobě. Každý si ten svůj strážil a nechtěl ho pustit. Nakonec se jim to přeci jen podařilo a krásně se nechaly unášet vedením kuličky. Pro některé dvojice, kde byl chlapec a dívka, nebyla zprvu tato aktivita jednoduchá. Pochechtávali se a styděli. Nakonec se jim to přeci jen povedlo zbořit hranice osobní zóny a nechávali se vést pohybem. Celou tuto činnost bych nazvala paletou kontaktní improvizace.

Začala jsem si více uvědomovat, jak je pro nás dotek s jiným člověkem důležitý. Potřebujeme se dotýkat, vnímat otevřenost, uvolnění, souznění, vztek i touhu. Prostřednictvím doteku můžeme poznávat sami sebe, prožívat se. Naslouchat si, vnímat to, co v nás dotek vyvolává. Některá sdělení ani nelze převést do slov a díky doteku jim dáváme hlubší rozměr, který překoná jakákoliv slova. Dotek je komunikace. Je to nejjednodušší forma komunikace beze slov. Chceme-li se učit poznávat možnosti v doteku, nelze o tom jen psát. Je třeba dotek zažívat, objevovat, přirozeně vstupovat do fyzického kontaktu. Učit se, jak se stát otevřeným, citlivějším a co vše lze v doteku projevit. Jen nové zážitky mohou prohloubit umění sdělovat dotekem. Dotek utváří vztahy a dává jim význam. Dotek patří do rodiny.

Společenství a rodinu nám symbolizuje i betlém k němuž jsme společně došli. Ulička, kdy se děti mohly, ještě v rolích obyvatel vesnice, Jorima zeptat na otázky, které je napadly, byla velmi dojemná. Pomalu jsem uličkou procházela v roli Jorima a nestalo se, že by mě nějaké dítě neoslovilo. Takovou důvěru jsme si k sobě za ten víkend s dětmi vybudovaly, že se nikdo nebál Jorima oslovit.

Náš cíl byl schován v podkrovní klubovně, kam se každý vydal sám a mohl tam strávit tolik času, kolik jen potřeboval. Stalo se, že někdo tam zůstal 10 minut. Nebylo to proto, že by zadání nebylo pochopeno. Děti mi říkaly, že jim tam bylo dobře, sedly si na zem, dívaly se na betlém a přemýšlely, co si opravdu přejí. Bylo to pro mě hluboké zjištění.

3. Závěr

Tato práce, především její praktická část by mohla posloužit pedagogickým pracovníkům při výchovné práci s dětmi. V projektu je využita práce s lidovou tradicí, což je důležitý prostředek pro to, abychom mohli dávat dětem podněty k zamyšlení. Jde o to, nabídnout tak i jiný náhled na smysl prožívání vánoční doby, než se obvykle v rodinách nabízí. Snažit se upravovat všeobecný žebříček hodnot. V tom lidová tradice nabízí veliké možnosti.

Cílem projektu bylo přiblížit dětem Vánoce v původním křesťanském smyslu, s respektováním lidových tradic, které přípravu na Vánoce provázejí. Vycházela jsem z pohádkových příběhů, které jsem si dle potřeby upravila. Umění příběhů těší i vychovává. Jejich genialita spočívá v tom, že tak činí způsobem, který promlouvá přímo k dětem. Když se skutečné příběhy spojí s bohatým a psychologicky správným podáním pohádek, dítě získá informace, které promlouvají jak k rozumové, tak i citové složce dítěte. Pohádkovým hrdinou se stal prostý pasáček Jorim. Byl naším průvodcem a děti si ho oblíbily. Skrze Jorima děti pochopily, že cesta k cíli může být složitá, ale vyplatí se na ní vytrvat a do cíle dojít. Prostřednictvím anděla, pastýře a lidí z vesnice, kteří Jorimovi věřili, si děti zakusily, že nemusí být na vše samy.

Práce s dívkou s poruchou pozornosti a hyperaktivitou nebyla pro mě tak náročná, jak jsem si představovala. Dívce jsem často zadávala individuální úkoly na daná témata a ona si vše zpracovávala svým vlastním způsobem. Tvořila úžasné věci a vnímala jsem, že tím inspirovala děti kolem sebe, které ji okamžitě přijaly mezi sebe.

Po skončení projektu jsem si uvědomila, že by bylo některé věci dobré ještě upravit, aby byly aktivity více vázány na příběh. Pro příště bych zvolila spíše strukturované drama. Ne zvolila jsem si ho záměrně, protože naše putování mělo být poklidné a neměla nám přijít *krize*, která by nás v příběhu rozhodila. Přesto nám vznikaly situace, které nám cestu komplikovaly.

Projekt splnil má očekávání, podařilo se mi prohloubit dětské vnímání Vánoc. Usuzuji tak i z jejich proměny. Když jsem se v úvodu samotného projektu dětí ptala, co pro ně Vánoce znamenají, jejich odpovědi byly všechny materiálně zaměřeny. Na konci projektu, kdy se

mohly nad touto otázkou samy znovu zamyslet pod dojmem celého projektu, napsaly hodnotná a hluboká přání spjatá s jejich rodinami. Část dokumentačních fotografií pořízených v průběhu celého víkendu naleznete v příloze č. 2, kompletní počet přikládám k mé práci na CD.

4. Zdroje

BLATNÝ, Marek. *Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada, 2010. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3434-7.

ERIKSON, Erik H. *Dětství a společnost*. Praha: Argo, 2002. ISBN 80-7203-380-8.

FREUD, Sigmund. *Spisy z let 1904-1905*. Praha: Psychoanalytické nakladatelství J. Kocourek, 2000. ISBN 80-86123-16-2.

FROLEC, Václav. *Vánoce v české kultuře*. Praha: Vyšehrad, 1988.

GAARDER, Jostein. *Kouzelný kalendář: podivuhodné putování do Betléma*. Ilustroval Markéta LAŠTUVKOVÁ, ilustroval Ondřej LAŠTUVKA, přeložil Jarka VRBOVÁ. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-682-5.

Charita Česká republika [online]. ©2018 [cit. 26.6.2018]. Dostupné z: <https://www.trikralovasbirka.cz>

JARKOVSKÝ, Jaroslav. *Příběh českých Vánoc*. Praha: Petrklíč, 2011. ISBN 978-80-7229-257-8.

PIAGET, Jean a Bärbel INHELDER. *Psychologie dítěte*. Přeložil Eva VYSKOČILOVÁ. Praha: Portál, 2014. Klasici. ISBN 978-80-262-0691-0.

PODLE STARÉ VÁNOČNÍ LEGENDY VYPRAVUJE A OBR. DOPROVÁZÍ JINDRA ČAPEK a [Z NĚM.] PŘEL. OLGA KREJČOVÁ. *Děťátko se narodilo..* Praha: Bohem Press, 1991. ISBN 8090017746.

SOUČEK, Stanislav. *Z Gallašovy literární pozůstalosti: výpisky a poznámky*. Brno: [s.n., 1910].

TOUFAR, Pavel. *Vánoce*. Vyd. 2., (v Akcentu 1.). Třebíč: Akcent, 2001. ISBN 80-7268-204-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

VAVŘINOVÁ, Valburga. Abeceda Vánoc. Praha: Krásná paní, 2010. Modrá hlava. ISBN 978-80-86713-69-4.

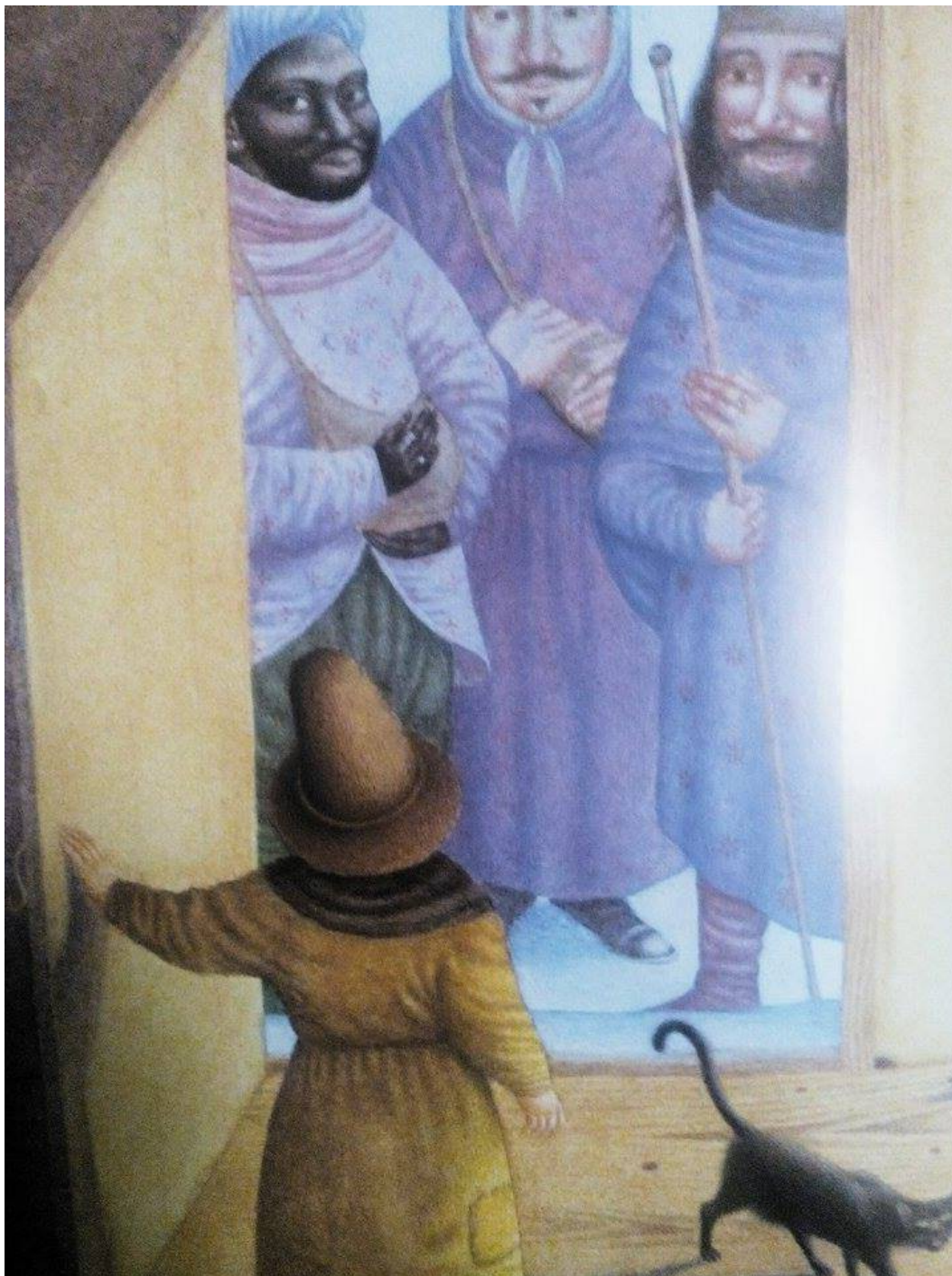
VEČERKOVÁ, Eva a Věra FROLCOVÁ. *Evropské Vánoce: v tradicích lidové kultury*. Praha: Vyšehrad, 2010. ISBN 9788074290060.

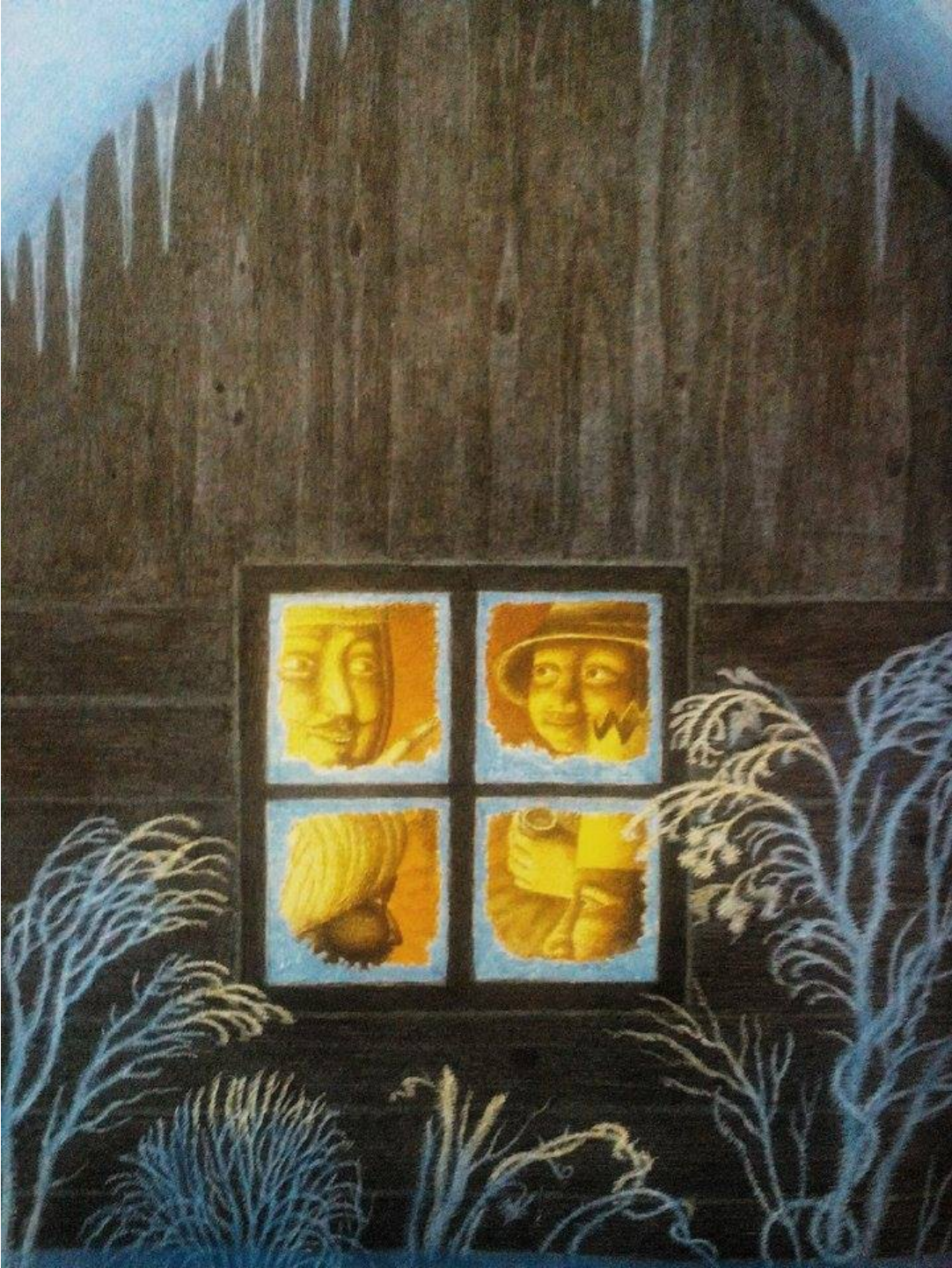
VONDRUŠKOVÁ, Alena. České zvyky a obyčeje. Ilustroval Kamila SKOPOVÁ. Praha: Albatros, 2004. Oko (Albatros). ISBN 80-00-01356-8.

VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. Sociální psychologie. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1428-8.

5. Přílohy

Příloha č.1

Příloha č.2

